

CÁCH MẠNG THÁNG TÁM NĂM 1945 Ở ĐẢNG BỘ CẦN THƠ

Kim Thu

Hội chợ triển lãm Mừng Độc lập tại Bà Dầm, Ô Môn năm 1948

Ảnh: Trần Giác

Những ngày tháng Tám lịch sử lại về. Ký ức hào hùng về những ngày mùa thu tháng tám 72 năm trước luôn sống mãi trong tâm khảm mỗi người dân Việt Nam với niềm tự hào sâu sắc nhất. Thắng lợi của Cách mạng Tháng Tám 1945 đã đập tan xiềng xích nô lệ của thực dân Pháp trong gần một thế kỷ, lật nhào chế độ quân chủ hàng mấy nghìn năm và ách thống trị của phát xít Nhật, lập nên nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, nhà nước dân chủ nhân dân đầu tiên ở Đông Nam Á. Nhân dân Việt Nam ta từ thân phận nô lệ trở thành người dân của nước độc lập tự do, làm chủ vận mệnh của mình. Hòa

trong khí thế sục sôi của cuộc tổng khởi nghĩa giành chính quyền trong cả nước, dưới sự lãnh đạo của Đảng, nhân dân Cần Thơ đã nhất tề vùng lên giành chính quyền thắng lợi, góp phần vào thành công của Cách mạng Tháng Tám - một trong những trang chói lọi nhất trong lịch sử dựng nước và giữ nước của dân tộc Việt Nam.

Cách đây 72 năm, trước tình hình thế giới diễn biến nhanh chóng, phe Đồng Minh thắng lớn có lợi cho cách mạng, ngày 12/3/1945, Ban Thường vụ Trung ương Đảng ra Chỉ thị "Nhật Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta", chủ trương phát động mạnh mẽ phong trào

cách mạng của nhân dân chống Nhật và chuẩn bị vũ trang khởi nghĩa. Thực hiện chủ trương của Trung ương Đảng, tỉnh¹ Cần Thơ gấp rút xây dựng Mặt trận Dân tộc Thống nhất, nhanh chóng tập hợp lực lượng cách mạng. Để tranh thủ lôi kéo lực lượng nhân sĩ, trí thức tham gia vào Mặt trận đoàn kết dân tộc chống Nhật - Pháp, ngày 20/3/1945, đồng chí Phạm Văn Bạch và Nguyễn Văn Tây mở cuộc hội nghị nhân sĩ, trí thức Tây Đô tại thị xã Cần Thơ, với sự tham dự của 25 nhân sĩ, trí thức đều nhất trí chương trình của Mặt trận Việt Minh và mong muốn góp phần vào cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Đầu tháng 4/1945, đồng chí Nguyễn Văn Tây, Xứ ủy viên, triệu tập Hội nghị thành lập Liên Tỉnh ủy Miền Tây tại rạch Cái Muồng, làng Thường Phước, quận Châu Thành, tỉnh Cần Thơ. Đồng chí Trần Ngọc Quốc (Ủy viên Liên Tỉnh ủy Miền Tây) được phân công phụ trách tỉnh Cần Thơ.

Tháng 6/1945, Tỉnh ủy Lâm thời Cần Thơ được thành lập. Hội nghị nhất trí đánh giá tình hình và thời cơ giành chính quyền, đồng thời, tích cực, khẩn trương mọi công tác tập hợp quần chúng, về quân sự, về xây dựng đảng để chuẩn bị cho khởi nghĩa. Hội nghị bầu đồng chí Trần Ngọc Quốc làm bí thư Tỉnh ủy, phân công đồng chí Trần Văn Hoài phụ trách Ô Môn, đồng chí Nguyễn Tấn Khương và đồng chí Lưu Kim Phong phụ trách quận Phụng Hiệp, đồng chí Nguyễn Văn Chức phụ trách quận Châu Thành.

Song song Đảng bộ tích cực tổ chức lực lượng chính trị, lực lượng quân sự, tập dượt khẩn trương; phong trào diễn ra sôi nổi từ thành thị đến nông thôn. Cuối tháng 7/1945, đồng chí Trần Văn Hoài và Huỳnh Phan Hộ trực tiếp tổ chức lực lượng vũ trang của các quận, phát triển

lên đến 300 quân, một số được chọn về thị xã tổ chức thành Xung phong đội (7 trung đội), được trang bị vũ khí làm nhiệm vụ gìn giữ an ninh, trật tự (bảo vệ cán bộ, bảo vệ các cơ quan lãnh đạo bí mật của Đảng). Ngoài lực lượng tập trung của tỉnh, ở các quận cũng xây dựng được đội vũ trang, có trang bị vũ khí thô sơ, chuẩn bị khởi nghĩa tại địa phương. Trải qua quá trình khôi phục gây dựng cơ sở Đảng, đến lúc này Đảng bộ Cần Thơ đã thành lập được 21 chi bộ, có trên 50 đảng viên. Riêng hai quận Ô Môn và Cầu Kè đã thành lập được Quận ủy, các quận còn lại thành lập Ban cán sự.

Việc chuẩn bị cho cuộc khởi nghĩa ngày càng khẩn trương, sôi động. Thực hiện lời kêu gọi Tổng khởi nghĩa của Hồ Chủ tịch, ngày 17/8/1945, Tỉnh ủy Cần Thơ họp bàn kế hoạch khởi nghĩa trong toàn tỉnh. Ngày 19/8, được tin nhân dân thủ đô Hà Nội đã khởi nghĩa thắng lợi, Tỉnh ủy gấp rút triệu tập Hội nghị để thành lập “Ủy ban Dân tộc Giải phóng”, chuẩn bị cướp chính quyền. Hội nghị bầu đồng chí Trần Ngọc Quốc làm Chủ tịch, Huỳnh Phú Mậu (Hòa Hảo) Phó Chủ tịch, đồng chí Trần Văn Khéo làm Tổng Thư ký và 9 ủy viên.

Ngày 22/8/1945, Tỉnh ủy họp nghiên cứu Nghị quyết của Xứ ủy và vạch kế hoạch cướp chính quyền trong tỉnh. Hội nghị quyết định cử các đồng chí: Hồ Bá Phúc, Trần Văn Khéo, Nguyễn Văn Chức và Tú Tài Thiệu (Hòa Hảo) đi tham gia cướp chính quyền ở Sài Gòn vào ngày 25/8, để rút kinh nghiệm về vận dụng cụ thể cho tỉnh nhà. Điều động các “Xung phong đội” của các quận về thị xã để tăng cường bảo vệ cho cơ quan lãnh đạo, sẵn sàng chờ lệnh. Lực lượng tại các địa phương đã đội ngũ sẵn sàng để cùng với trên hành động. Trong những ngày này,

khí thế khởi nghĩa giành chính quyền dâng cao chưa từng có. Tin khởi nghĩa thắng lợi ở các nơi liên tiếp dội về: Hà Nội (19/8), Huế (23/8) và Sài Gòn Gia Định, Chợ Lớn, Long Xuyên, Sóc Trăng, Vĩnh Long, Châu Đốc v.v... (25/8). Đặc biệt, sau cuộc khởi nghĩa thành công ở Sài Gòn, bọn địch ở Cần Thơ hoang mang tột độ. Chúng tập trung ở Tổng hành dinh (tức ban chỉ huy quân đội Nhật), đóng tại thị xã Cần Thơ, trên 600 tên bố trí rồi, lo phòng thủ chống đỡ một cách tuyệt vọng. Tỉnh ủy Cần Thơ triệu tập cuộc họp bất thường và quyết định cử một phái đoàn gồm: đồng chí Trần Ngọc Quế, ông Nguyễn Thượng Tư (thay mặt Thanh niên Tiền Phong), ông Huỳnh Cẩm Chương (trí thức yêu nước) làm phiên dịch đến gặp tên Sato chỉ huy Sở Hiến binh Nhật, báo cho hắn biết ngày 26 tháng 8 sẽ có cuộc mít tinh lớn ở thị xã Cần Thơ. Ta lấy cuộc mít tinh này để thị uy, đồng thời để dò xem thái độ của quân Nhật, trong trường hợp Nhật xuôi tay không dám ngăn chặn, ta sẽ cướp chính quyền ngay, bức ép chính quyền bù nhìn tuyên bố giải tán, buộc họ trao chính quyền lại cho nhân dân.

Đúng như dự kiến, bọn Nhật không dám kháng cự và chấp nhận những đề nghị của đoàn đại biểu ta. Không để mất thời cơ, Tỉnh ủy quyết định dùng sức mạnh của quần chúng áp đảo, biến cuộc mít tinh ngày 26/8/1945 thành cuộc khởi nghĩa giành chính quyền ở thị xã Cần Thơ và các địa phương trong tỉnh. Trong vòng 2 ngày 26 và 27/8/1945, dưới sự lãnh đạo của Đảng bộ, nhân dân thị xã Cần Thơ, các quận, làng trong tỉnh ào ạt như thác lũ cuốn phăng kẻ thù, giành chính quyền về tay nhân dân và lập chính quyền cách mạng.

Cách mạng Tháng Tám 1945 thắng

lợi, chứng tỏ Đảng ta đã chọn đúng thời cơ. Đó là, lúc bọn cầm quyền phát xít ở Đông Dương hoang mang đến cực độ sau khi Nhật đầu hàng quân Đồng Minh và cũng là lúc nhân dân ta không thể sống như trước được nữa. Đảng ta đã chuẩn bị sẵn sàng về các mặt chủ trương, lực lượng và tập dượt qua cao trào chống Nhật, cứu nước. Cách mạng Tháng Tám đã sáng tạo ra những kinh nghiệm quý báu đóng góp vào kho tàng lý luận cách mạng dân tộc, dân chủ ở một nước thuộc địa, nửa phong kiến, điều đó có ý nghĩa trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ sau này. Đảng bộ Cần Thơ đã khéo léo vận dụng nghệ thuật lãnh đạo khởi nghĩa của Đảng vào thực tế địa phương để làm nên một cuộc tổng khởi nghĩa giành chính quyền thật ngoạn mục, không tổn một viên đạn.

Hoàn thành nhiệm vụ giành chính quyền từ tay địch, xây dựng chính quyền cách mạng, Đảng bộ và nhân dân tỉnh Cần Thơ rất tự hào đã góp phần cùng cả nước làm nên cuộc cách mạng Tháng Tám thành công, lần đầu tiên đưa nhân dân ta từ người nô lệ trở thành người làm chủ đất nước, làm chủ vận mệnh của mình, viết nên trang sử vẻ vang nhất, đưa dân tộc bước sang một kỷ nguyên mới. Cuộc khởi nghĩa Tháng Tám năm 1945 của Đảng bộ và nhân dân Cần Thơ là đỉnh cao của cao trào cách mạng 1929 - 1945 trong tỉnh. Từ thắng lợi đó, nhân dân Cần Thơ cùng nhân dân cả nước tạo nên một sức mạnh mới, sức mạnh đoàn kết toàn dân, kiên quyết đánh bại mọi kẻ thù xâm lược, bảo vệ và phát huy thành quả cách mạng Tháng Tám, giữ gìn độc lập của Tổ quốc, vì tự do hạnh phúc cho nhân dân.

¹ Nay là thành phố Cần Thơ.